

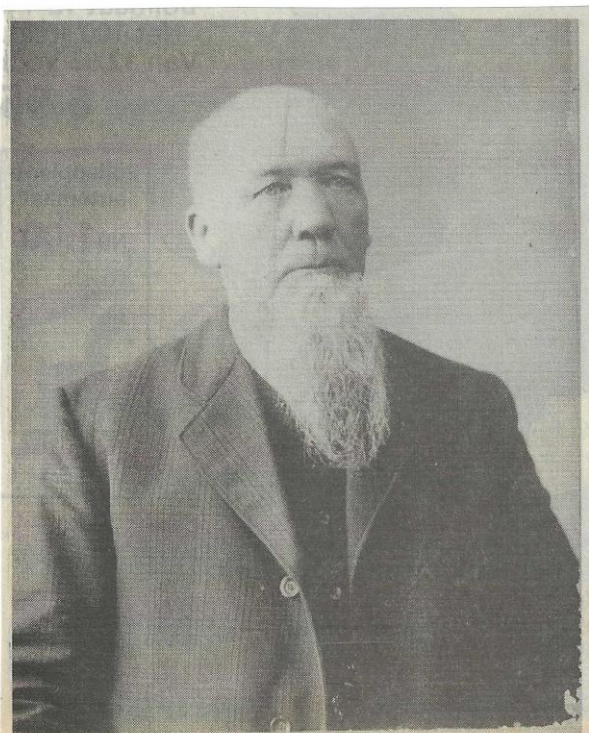
NIEUWSBLAD VAN NOORD-OOST FRIESLAND-WOENSDAG 2 OKTOBER 2002

''P.S. Bakker, een man van vele markten thuis''

Van een ondernemer te Buitenpost in vroegere tijden

door Dirk R. Wildeboer te Buitenpost,
secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen

Wie in de jaren vijftig van de twintigste eeuw het dorp Buitenpost vanaf het station of uit de richting van Kollum binnenkwam, werd meteen geconfronteerd met de naam van Popke Sjoerds Bakker. Op een schutting werd met grote letters reclame gemaakt voor 'de modemagazijnen P.S. Bakker, Leeuwarden en Groningen'. In dit artikel wordt een en ander verteld over de levensloop van Popke Sjoerds Bakker, beurtschipper, koopman en winkelier te Buitenpost, geboren in 1853 te Langweer en overleden in 1918.

Portret van Popke Sjoerds Bakker (1853-1918)

Inleiding

Popke Bakker, zag op 5 juni 1853 het eerste levenslicht te Langweer. Zijn ouders waren Sjoerd Popkes Bakker en Pietertje Alberts Spaan. Vader Sjoerd was ook winkelier en koopman. Blijkbaar had deze zoon de handelsgeest en het koopmansbloed niet van een vreemde overgekregen. Popke trouwde in 1875 als 22-jarige met Dieuwke Althuisius, oud 19 jaren, geboren te Joure, dochter van Dirk Mientes Althuisius en Idske Johannes Veldman. De ouders van de bruid waren op de trouwdag reeds overleden. De grootvader van moederszijde te weten Johannes Baukes Veldman, timmerman te Joure, was bij de voltrekking van het huwelijk aanwezig en gaf zijn toestemming. Verschillende familieleden traden op als getuige, zoals Popke Sjoerds Bakker, oud 75 jaren, veldwachter te Langweer, grootvader van de bruidegom, en de ooms, die ook in Langweer woonden te weten Lammert Popkes Bakker, 43 jaar, logementhouder en koopman, alsmede Hendrik Popkes Bakker, oud 30 jaar, wagenmaker van beroep.

Talrijk kroost

Popke en Dieuwke kregen een wel heel grote kinderschaar. In de jaren 1876 tot en met 1900 bracht de ooievaar maar liefst 17 kindertjes, waarvan er 2 zeer jong zijn overleden. Te Langweer werden geboren Pietertje (1876), Afke (1877), Sjoerd Popke (1879), Idske (1880), Wiebegje (1881), Durk (1883), Dirkje (1884), Durk Miente (1885), Albert Sjoerd (1887) en Miente (1888). In Buitenpost kwamen ter wereld: Neeltje (1890), Lammert (1891), Neeltje (1893), Sikke (1894), Hendrik (1896), Abraham (1897) en Stefanus J. Paul (1900). Het zou in dit

verhaal te ver voeren om de levensloop van al deze Bakkers te beschrijven. We zullen het maar beperken tot vader Popke en moeder Dieuwke. Zoon Abraham zou zijn genoemd naar de staatsman Abraham Kuyper. Popke was een groot bewonderaar van deze persoon. Na het overlijden van Maaike Bijl-Althuisius in 1893 (zij was een zuster van Dieuwke) zorgde het echtpaar Bakker voor de achtergebleven 3 kinderen. Zij kwamen in Buitenpost wonen. Na de dood van Jeltje in 1895, de oudste zuster van Popke, die gehuwd was met Sikke Visser, werden hun 2 kinderen in het gezin van Popke en Dieuwke opgenomen. Waar al veel is kan altijd meer bij, is een gezegde. Maar om in totaal 20 kinderen groot te brengen door één echtpaar, zal toch een hele opgave zijn geweest.

Beurtschipper, winkelier en koopman

Popke en Dieuwke met gezin verhuisden in 1888 van Langweer naar Buitenpost, waar een winkel-pand was gekocht. De kruideniers- en manufacturenwinkel kreeg de naam 'Het Oude Kantoor', genoemd naar het eerdere notariškantoor in dit pand. Later breidde de zaak zich verder uit door winkels te openen in Kollum en Augustinusga. Regelmatig werd geadverteerd met: 'voordelige karpotten, vloerzeil. Chinese matten, wollen chitsen dekens, bo'as, moffen enzovoort. Tevens begon men een beurdienst per schip van Buitenpost naar Leeuwarden en Groningen. Buitenpost was mooi centraal gelegen. Onder meer werden koeien vervoerd naar de vrijdagsmarkt in Leeuwarden, die 's avonds van tevoren in Buitenpost werden aangevoerd. Vooral na 1912 begon Popke

Bakker zich toe te leggen op de handel in land en huizen. In de notarisakten uit die tijd komt zijn naam geregeld voor. Hieruit blijkt dat hij ook wel handelde in opdracht van andere personen. Verder werden er modezaken geopend in Leeuwarden en Groningen. In 1918 was er al een zaak in Leeuwarden met de naam P.S. Bakker, wat blijkt uit een advertentie. Tevens hield men zich bezig met de verkoop aan huis. De hele regio werd hiervoor afgereisd. Verschillende kinderen en andere familieleden van Popke en Dieuwke vonden hun werk in de beurtvaart en de winkels.

Sterke man

In het familieboek van het geslacht Bakker worden verschillende sterke staaltjes verteld over de kracht van Popke.

"Hij was een sterke man en kon o.a. een baal suiker van 100 kg naar de zolder sjouwen. Ook is het gebeurd dat een paard met één been door een ijzeren pui-deksel trapte en niet meer terug kon, dus moest het ter plaatse worden afgemaakt. Popke of schipper Bakker (zo werd hij ook wel genoemd) even waarschuwen. Popke trok met zijn blote handen de ijzeren staven opzij en het paard was verlost en bleef in leven. Het gebeurde ook eens dat een koe na het afkalven in de diepe grup terecht kwam. Men kon het dier niet eens meer op stal krijgen. Even Popke halen en jawel hij zette zijn brede schouders er onder en klaar was het".

Maatschappelijke functies

Hoe P.S. Bakker naast zijn werk en zijn groot gezin voor heel veel andere zaken nog tijd had, is moeilijk voor te stellen. Zo vervulde hij een groot aantal bestuursfuncties van onder andere: diaken bij de geref. kerk in Buitenpost, voorzitter van het Chr. schoolbestuur, medeoprichter van de Stichting Woningbouw Achtkarspelen, bestuurslid van de begrafenisvereniging, gemeenteraadslid, later ook wethouder en ambtenaar van de burgerlijke stand.

- De diaconie van de geref. kerk had aan de Schoolstraat een aantal woningen in eigendom, waar ondersteunden konden wonen. Het gebeurde in de eerste jaren dat de Schoolstraat bestond, te weten in 1894. Wat was toen het geval? Het bleek dat een dooplid van de gemeente achter de diacóniewoningen een blokje hooi had neergezet. Van diaken Rispens had de man op een wat slinkse wijze hiervoor toestemming gekregen. In deze nog nieuwe straat leek dit slordig en was het een doorn in het oog van de kerkenraad. De zaak werd uitvoerig besproken en uiteindelijk wist broeder Bakker een oplossing. Hij zou

Popke Bakker en Dieuwke Althuisius trouwden samen met broer Albert en zijn bruid op dezelfde dag.

dit zaakje wel even oplossen en ging een paar dagen later naar de eigenaar van het blokje hooi met de volgende boodschap: "Binnen 8 dagen het hooi opruimen of anders f 3,- storten in de kas van de diaconie". Na de genoemde termijn was het hooiblokje verdwenen en met een onbekende bestemming.

- Van 1901 tot 1903 was Popke Bakker lid van de gemeenteraad en van 1903 tot 1907 ook wethouder en ambtenaar van de burgerlijke stand bij de gemeente Achtkarspelen. Bij de installatie van de nieuwe raadsleden in 1901 hield burgemeester Bekker een toespraakje en sprak aan het slot de volgende wens uit: "Moge Uwe te nemen besluiten, onder hooger zegen, strekken tot bevordering van de welvaart en den bloei der gemeente Achtkarspelen". Er waren destijds 2 wethouders. Zijn collega-wethouder was ook vader van 15 kinderen. Wanneer de burgemeester met de beide wethouders eens ergens kwam, mocht de burgemeester graag vertellen dat het hele college 30 kinderen had. En dit klopte, want het burgemeestersechtbaar was kinderloos gebleven.

- P.S. Bakker werd in januari 1879 voorzitter van het bestuur van de Chr. school in Buitenpost en in hem vond de school een stuwende kracht. Het dorp had, in vergelijking met de omliggende plaatsen, al vrij vroeg een bijzondere school. Men begon op 4 september 1879 en wel met 65 leerlingen en 2 leerkrachten, te weten een hoofd en een kwekeling. De lessen werden gehouden in het pand aan de Voorstraat, waar vele jaren de familie Evenhuis een rijwielzaak had. Oorspronkelijk was dit een kerkje en hierin vonden de eerste kerkdiensten van de geref. kerk plaats. Voortdurend had het schoolbestuur met grote financiële problemen te kampen. Alles moest nog uit eigen middelen worden betaald. Subsidie van Rijk en gemeente was nog lang niet in zicht. Het schoolgeld bedroeg f 0,10 per week per leerling, terwijl bezoek van de openbare school kosteloos was. Voor de minder draagkrachtigen betekende die f 0,10 per week vaak een last en het was vooral die groep, die voorstanders waren van Christelijk onderwijs. Omdat in de naburige plaatsen nog geen Chr. school aanwezig was, kwamen ook kinderen uit Twijzel, Augustinusga en Veenklooster naar Buitenpost.

Koop afbraak Haersmastate

In 1909 overleed te Buitenpost Jhr. V.A.H. van Haersma de With, oud-burgemeester van Achtkarspelen. Hij werd 78 jaar. Volgens en berichtje in de Kollumer Courant "leefde Zijne Edele op hoogst bescheiden wijze op zijn buitengoed Haersmastate". Ruim 6 maanden later, in oktober 1909 werd op de boerderij aan de rijksstraatweg te Buitenpost, die bij het slot hoorde, een boelgoed gehouden van de goederen, voorzover die niet onderling door de familie waren verdeeld. Genoemde krant berichtte: "Zeker ten gevolge de aloude bekendheid van den naam der familie de With, die langer dan een eeuw met Buitenpost en omstreken verwant was, was de toeloop van publiek enorm groot en dientengevolge de prijzen van de 'oudheden' hoog. Wat lot aan Haersmastate is of zal worden beschoren is nog onbekend". Na afloop van 18 maanden was het lot wel bekend. Blijkbaar hadden de erfgenamen tot afbraak besloten en deze publiek te verkopen. Op 5 april 1911 werd de state op afbraak verkocht ten overstaan van notaris Sickler te Buitenpost. Hoogste bieder en koper was P.S. Bakker voor f 2559,-. Met de materialen van deze afbraak liet Bakker een huis bouwen naast zijn winkel 'Het Oude Kantoor'.

Jeltingahuis

De naam is ontleend aan die van het geslacht Jeltinga, die in de 17de eeuw op de Jeltingastate woonde te Buitenpost. Het Jeltingahuis is gebouwd in opdracht

van Jacob Kuipers (1841-1906). Deze persoon was een hereboer, op zijn boerderij had hij een zetboer. Van het omvangrijke complex met koetshuizen en stallen is nu alleen de woning nog overgebleven. Na het overlijden van de weduwe van Jacob Kuipers, Antje Siccama, werd het complex in 1914 publiek verkocht. Notaris Landmeter te Augustinusga maakte in verschillende kranten de verkoop bekend. Aan de hand van deze bekendmaking kunnen we nog nagaan hoe een en ander er destijds uitzag. Hierna volgt een opsomming wat er allemaal te koop werd aangeboden:

1. de afbraak van het Jeltingahuis, bestaande uit de in 1877 nieuw gebouwde huizinge met achtergebouw, stalling en hooischaar, benevens regenbakken, putten enz. De huizinge bevat: het souterrain, keuken, provisiekelder, wijnkelder, kamer voor het personeel, turfbergplaats en gangen. Op de 1e verdieping: vestibule, grote zaal met kamer, daarachter, achterkamer, logeerkamer en gesloten waranda; op de

2de verdieping: 3 logeerkamers, linnen- en bergzolders. Verder was er nog een achtergebouw, een houten schuur, waarin koe- en paardenstallen en een hooibergplaats. Ook werd nog gepubliceerd hoe de gebouwen er ongeveer van binnen uitzagen. Hier bevonden zich onder andere lichtkozijnen met spiegelruiten, marmeren schoorsteenmantels, 24 m² wit marmeren vloeren, een wit marmeren fonteintje, tegelvloeren en koperen pompen.

2. Diverse bouwterreinen, tuinen en singels in de nabijheid van

het Jeltingahuis.

3. Een huis en een plek grond met koepel tegenover het Jeltingahuis aan de Stationsstraat.

Verder was aangegeven: Alles moet zijn afgebroken en vervoerd voor 15 augustus 1914.

Kapitaalverlies

Uiteraard schreef de Kollumer Courant ook over deze belangrijke verkoping.

"*BUITENPOST* - Op 23 April 1914 werd bij De Jong ten overstaan van notaris Landmeter finaal verkocht de eigendommen behorende tot de nalatenschap van mevr. Kuipers-Siccama te Buitenpost. Koper van de afbraak van het Jeltingahuis: P.S. Bakker te Buitenpost voor f 3063,-. Het begint er op te gelijken dat het slot 'Jeltingahuis' te Buitenpost, na een bestaan van nog geen 40 jaren, binnen afzienbaren tijd onder den moker der sloepers zal vallen. Naar men mededeelt, moeten de gebouwde en ongebouwde eigendommen in de gemeente Achtkarspelen en Kollumerland, behorende tot de nalatenschap van mevr. Kuipers, bij openbare verkoop aldaar meer dan f 270.000,- opgebracht hebben. Volgens gehouden aantekeningen moeten de kosten van het in 1877 door de heer J. Kuipers gestichte 'Jeltingahuis' te Buitenpost met bijwerk en opzicht f 30.000,- bedragen hebben. Voeg daarbij de ronde som van f 8000,- wegens latere vertimmering, bijbouw en aankleve, van dien, dan kwam het slot voor den verkoop op afbraak op omstreeks f 38.000,- te staan. En nu heeft die verkoop circa f 3.000,- opgebracht. Wel een aanmerkelijk verlies aan kapitaal in nog geen vier decenniums".

Geen afbraak

Na een familieberaad werd besloten het Jeltingahuis niet af te breken. Hierdoor bleef het behouden

en heeft de gemeente Achtkarspelen, die uiteindelijk eigenaar werd, nu nog een stijlvol gebouw voor de representatieve gelegenheden en andere bijeenkomsten. Overigens was er voor de aankoop van Bakker al een serieuze gegadigde voor het Jeltingahuis, te weten de Vereniging voor Christelijk Onderwijs in Buitenpost. De bestaande school aan de Voorstraat (later jarenlang het pakhuis van H.K. Dijkstra) was te klein geworden. Daarom besloot men over te gaan tot de bouw van een nieuw gebouw en een schoolhuis. Om dit te verwezenlijken had men het oog laten vallen op het Jeltingahuis met het aangrenzende bouwterrein. Vanwege de te hoge kosten kon dit niet doorgaan.

Verder verloop

Popke Sjoerds Bakker heeft niet lang op zijn Jeltingahuis kunnen wonen. Op 25 november 1918 kwam hij aan kanker te overlijden en bereikte de leeftijd van 65 jaar. Het was in die tijd dat er veel mensen stierven aan de Spaanse griep. Het overlijdensbericht van Bakker in deze krant staat dan ook te midden van advertenties van personen die aan deze epidemie bezweken. Het waren vaak mensen nog in de kracht van hun leven.

Bronnen/foto's:

- Lammert Sjoerd Bakker, "Stamboom Bakker/Althuisius" 1995
- J. Keizer, "Honderd jaar christelijk onderwijs te Buitenpost", 1979
- J. Keizer e.a. "Een Gemeente onderweg, Honderd jaar geref. kerk Buitenpost", 1987
- Kollumer Courant
- Gemeentearchief Achtkarspelen.

Dit was een publicatie namens de Stichting Oud-Achtkarspelen

P. S. BAKKER, „Het Oude Kantoer”, Buitenpost

is volgens beschikking van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel gemachtigd opkoper van **Wilde Kastanjes** tegen den maximumprijs van 12 ct. per K.G. Vervoer van wilde kastanjes (behalve door de rapers naar den gemachtigden opkoper) is streng verboden.

Handelmaatschappij „CEREALES”, Amsterdam.

Advertentie in 1918 tijdens de eerste wereldoorlog.

Buitenpost. Kollum.

Opnieuw ontvangen :

Prachtige Kinderschortjes,

Jurkjes, Kapertjes, Hoedjes, Manteltjes, Wagenkleedjes, Echarps, enz. enz. Grote keuze van de goedkoopste tot de beste soorten.

Heeren Petten. Heeren Strikken. Sporthemden. **Tricots** Gekleurde overhemden.

Prachtige nieuwe modellen Damesfietspellen.

Wit wollen, Mouseline en Katoenen **DAMESBLOUSES.**

Dames Costuumrokken, Tusschenrokken, Witte Rokken.

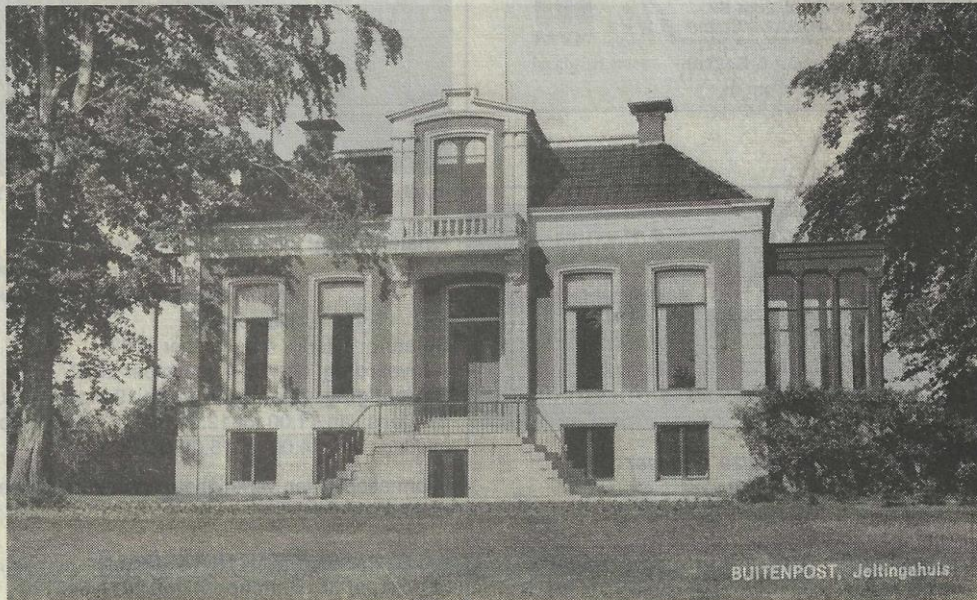
Aankoopadres.

P. S. BAKKER

Geplaatste advertentie in 1906.

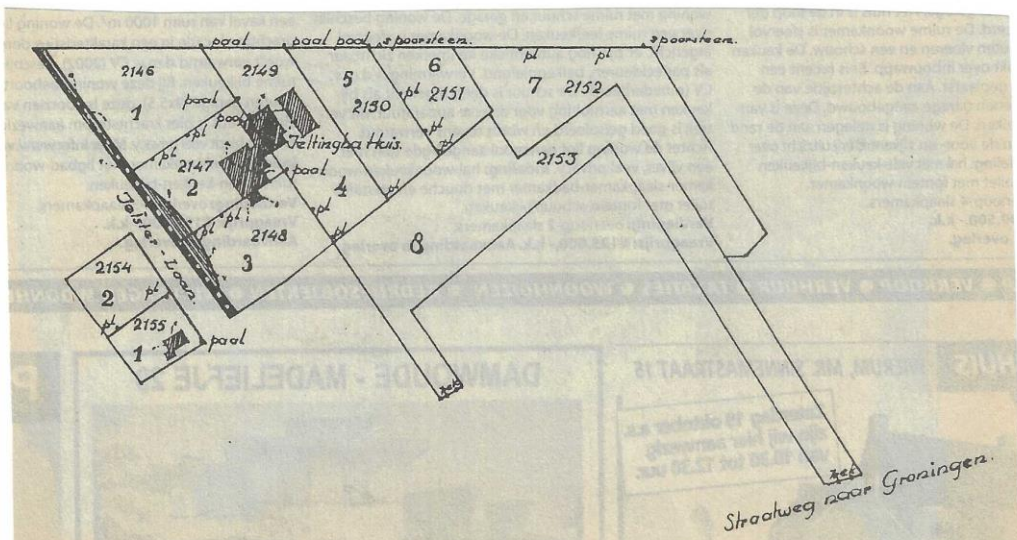
Foto van omstreeks 1918 met de afbeelding van "Het Oude Kantoor" aan de Stationsstraat te Buitenpost. Bij de ingang staan de zonen Albert en Durk van Popke Bakker. Siebren Meijer, die bij de zaak in dienst was, staat er met de fiets.

Ansichtkaart van het Jeltingahuis omstreeks 1960.

Portret van Dieuwke Durks Althuisius (1855-1935)

Situatie van het Jeltingahuis met omgeving in 1914 bij de verkoop. Behalve de afbraak van het Jeltingahuis werd ook een aantal bouwterreinen verkocht, "te samen uitmakende de tuinen en singels van het Jeltingahuis en van de daar tegenover staande huizinge en tuingrond. Alles staande en gelegen aan en nabij de Stationsstraat en de Rijksstraatweg".